

Bölüm 22

ENGELLİLİK VE JİNEKOLOJİK BAKIM

Zeynep OĞUL¹
Nevin HOTUN ŞAHİN²

GİRİŞ

Engellilik, insan olmanın bir parçasıdır. Hemen hemen herkesin sağlığı yaşamın bir noktasında geçici olarak veya kalıcı olarak bozulur ve yaşlandıkça bu oran giderek artar. Engelliliğe yaklaşım, 1970'lerden günümüze engellilerin örgütlenmesi ve engelliliğin bir insan hakları sorunu olarak görülmesi sayesinde değişmiştir. Tarihte engelli insanları toplumdan soyutlayacak çözümler üretilmiştir. Günümüzde ise engelli bireylerin toplum ve eğitime dahil edilmesi söz konusudur. Tıbbi odaklı çözümlerin engelli insanları hem çevresel hem de bedensel olarak daha çok engellendiği fark edilmiştir. Tüm bunların sonucunda 2006 yılında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities-CRPD) kabul edilmiştir (WHO, 2011). Engelliliğe insan hakları yaklaşımı bakış açısı ile engellilik ve kalkınma gibi temel kavramları açıklamak için Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması (ICF-International Classification of Functioning, Disability and Health) ortaya çıkmıştır. Bu sınıflandırma engellilerin dezavantajlarını araştırmaktadır. ICF, bir insanın organ ve / veya sistem işlevlerini, vücut yapılarını, aktivite sınırlılıkları ve sosyal katılımını da dikkate alarak günlük hayatta neler yapıp yapamayacağını tanımlamaktadır (Raghavendra, 2007).

ENGELLİLİK

Engellilik karmaşık dinamik, çok boyutlu ve tartışmalı bir kavramdır. Eskiden engelli bireyler çevresinden bağımsız olarak ele alınıp engellilik hali patolojik bir durum olarak görülmekteydi. Günümüzde ise engellilerin karşılaştığı sosyal ve fiziksel engellerin rolü daha net anlaşılmıştır. Bu durum engelli bireylerin tıbbi bakış açısından sosyal perspektife geçişi ile sonuçlanmıştır. Engelli bireyler bedenleri tarafından sınırlanan “tıbbi model” den, toplum tarafından engellendikleri

1 Öğretim Görevlisi Zeynep OĞUL, Lefke Avrupa Üniversitesi, zkirikkaleli@eul.edu.tr

2 Prof.Dr.Nevin H. ŞAHİN, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, nevinshahin34@yahoo.com

daki kadınlar için izlenecek en iyi yol, sağlıklı yaşam tarzını oluşturmak ve hem yaşlanma hem de menopoza ilişkili riskleri en aza indirmektir. Engelli kadınlar, yıllık pelvik muayeneleri veya mamografi taraması gibi uygulamaları engelsiz kadınlara göre anlamlı derecede daha az yaptırmaktadır. Engelli kadınlar için temel klinik bakım alanları, sağlığı geliştirici davranışların oluşturulması, kemik, kardiyovasküler, idrar, deri ve cinsel sağlık ve menopoz yönetimini içermektedir (Dormire & Becker, 2007; Smeltzer & Sharts-Hopko, 2005). Engelli insanların kilo kontroülüyle ilişkili sorun yaşadığı bilinmektedir bu nedenle beslenme ve kilo yönetimi danışmanlığına ihtiyacı karşılanmalıdır. Egzersiz yapmak engelliler için güçtür, bu nedenle uyarlama ve destekleyici bir ortam düzenlenmelidir (de Almeida & Greguol, 2015).

Kemik ve kas kütlesi kaybı menopoz döneminde dikkat çekicidir. Hareket bozukluğu olan kadınlar hiçbir zaman optimal kemik kütlesine ulaşamayabilir ve bu da kırık riski ve ilişkili bozukluklar ile sonuçlanır. Osteoporoz, hareket kısıtlılığı olan serebral palsili engelli bireylerde yaygındır. Ek olarak, kortikosteroidler, trisiklik antidepressanlar ve antikonvülzanlar gibi hareket bozukluğu olan kadınlar tarafından alınan bazı ilaçlar da kemik sağlığını bozar. Sonuç olarak, kadınlar artmış osteoporoz ve kardiyovasküler hastalık riski yaşamaktadır. Multipl skleroz ve romatoid artrit gibi rahatsızlıklardan kaynaklanan engellilikler kemikler için gerekli olan D vitamini düzeylerinin azalmasıyla ilişkilidir. Kemik sağlığının değerlendirilmesi, bu popülasyon için sağlığı geliştirici bakımının önemli bir unsurudur (Dormire & Becker, 2007; de Almeida & Greguol, 2015; Kalpakjian, & ark., 2005).

KAYNAKLAR

- Beji, N. K. (2015). Hemşire ve Ebelere Yönelik Kadın Sağlığı ve Hastalıkları. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Byrnes, L., & Hickey, M. Perinatal care for women with disabilities: clinical considerations. *The Journal for Nurse Practitioners*. 2016;12(8), 503-509.
- Center for Disease Control, (2012). (16.08.2019 tarihinde <http://www.cdc.gov/ncbddd/disabilityandhealth/data.html>. adresinden ulaşılmıştır).
- Conner, B. T. Disabled Adolescents, Enabling Youth Ministry. *Journal of Disability & Religion*. 2018;22(4), 452-467.
- de Almeida, E. W., & Greguol, M. Healthcare for Women with Disabilities in the Climacteric and Menopause. *Sexuality and Disability*. 2015;33(2), 279-298.
- Devkota, H. R., Murray, E., Kett, M., et al. Healthcare provider's attitude towards disability and experience of women with disabilities in the use of maternal healthcare service in rural Nepal. *Reproductive Health*, 2017;14(1), 79.
- Dormire, S., & Becker, H. Menopause health decision support for women with physical disabilities. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*. 2007;36(1), 97-104
- Durmuş, E. A., & Yeşilyaprak, B. Engelli ve Sağlıklı Çocuğu Olan Anne Babaların Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*. 2010;2(01),1-28.
- Fosnight, A. Sexuality Counseling for Women's Health Providers. *Physician Assistant Clinics*. 2018;3(3), 325-337.

- Gong, C., Bin, C., & Lei, Z. Study on the Prevention and Strategy of Disability in China. *Procedia-social and Behavioral Sciences*. 2010;2(5), 6906-6913.
- Greydanus, D. E., & Omar, H. A. Sexuality issues and gynecologic care of adolescents with developmental disabilities. *Pediatric Clinics of North America*. 2008;55(6), 1315-1335.
- Gulley, S. P., Rasch, E. K., Bethell, C. D., et al. At the intersection of chronic disease, disability and health services research: A scoping literature review. *Disability and Health Journal*. 2018;11(2), 192-203.
- Halcomb, E. J., Peters, K., & Smyth, E. Health screening for women with physical disability in Australian general practice: A survey. *Collegian*, 2019;26(2), 250-255.
- Höglund, B., & Larsson, M. Midwives' work and attitudes towards contraceptive counselling and contraception among women with intellectual disability: focus group interviews in Sweden. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*. 2019;24(1), 39-44.
- Iezzoni, L. I., Wint, A. J., Smeltzer, S. C., & Ecker, J. L. "How did that happen?" Public responses to women with mobility disability during pregnancy. *Disability and Health Journal*. 2015;8(3), 380-387.
- Kalpajian, C. Z., Toussaint, L. L., Quint, E. H., et al. Use of a standardized menopause symptom rating scale in a sample of women with physical disabilities. *Menopause*. 2005;12(1), 78-87.
- Kaplan, C. Special issues in contraception: caring for women with disabilities. *The Journal of Midwifery & Women's Health*. 2006;51(6), 450-456
- Kayama, M., Johnstone, C., & Limaye, S. Adjusting the "self" in social interaction: Disability and stigmatization in India. *Children and Youth Services Review*. 2019;6, 463-474.
- Martin, J. J. Benefits and barriers to physical activity for individuals with disabilities: a social-relational model of disability perspective. *Disability and Rehabilitation*. 2013;35(24), 2030-2037.
- Meşe, İ. Engelliliği Açıklayan Sosyal Model Nedir?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2014;33(1),79-97.
- Mitra, M. Postpartum Health of Women with Intellectual and Developmental Disabilities: A Call to Action. *Journal of Women's Health*. 2017;26(4), 303-304.doi:10.1089/jwh.2017.6382
- Mitra, M., Smith, L. D., Smeltzer, S. C., et al. Barriers to providing maternity care to women with physical disabilities: Perspectives from health care practitioners. *Disability and Health Journal*. 2017;10(3), 445-450.
- Monedero, J. A. G., Cuesta, C. U., & Angulo, B. N. Social image of disability. Vulnerability of the dignity of women with disability and social exclusion contexts. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2014;161, 115-120.
- Peta, C., McKenzie, J., Kathard, H., et al. We are Not Asexual Beings: Disabled Women in Zimbabwe Talk About Their Active Sexuality. *Sexuality Research and Social Policy*. 2016;14(4), 410-424.
- Powell, R. M., Mitra, M., Smeltzer, S. C., et al. Family attitudes and reactions toward pregnancy among women with physical disabilities. *Women's Health Issues*. 2017;27(3), 345-350.
- Powell, R. M., Mitra, M., Smeltzer, S. C., et al. Breastfeeding among women with physical disabilities in the United States. *Journal of Human Lactation*. 2018;34(2), 253-261.
- Raghavendra, P., Bornman, J., Granlund, M., & Björck-Åkesson, E. The World Health Organization's International Classification of Functioning, Disability and Health: implications for clinical and research practice in the field of augmentative and alternative communication. *Augmentative and Alternative Communication*. 2007;23(4), 349-361.
- Richman, S. Gynecologic care of women with physical disabilities. *Obstetrical & Gynecological Survey*. 2007;62(7), 421-423.
- Schneidert, M., Hurst, R., Miller, J., et al. The role of environment in the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). *Disability and Rehabilitation*. 2003;25(11-12), 588-595.
- Shah, P., Norlin, C., Logsdon, V., et al. Gynecological care for adolescents with disability: physician comfort, perceived barriers, and potential solutions. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*. 2005;18(2), 101-104.

- Smeltzer, S. C. Pregnancy in women with physical disabilities. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*. 2007;36(1), 88-96.
- Smeltzer, S. C. C., & Sharts-Hopko, N. C. (2005). *A Provider's Guide for the Care of Women with Physical Disabilities & Chronic Medical Conditions*. North Carolina Office on Disability and Health.
- Smeltzer, S. C., Mitra, M., Iezzoni, L. I., et al. Perinatal experiences of women with physical disabilities and their recommendations for clinicians. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*. 2016;45(6), 781-789.
- Taub, D. E., McLorg, P. A., & Bartnick, A. K. Physical and social barriers to social relationships: voices of rural disabled women in the USA. *Disability & Society*. 2009;24(2), 201-215.
- Treacy, A. C., Taylor, S. S., & Abernathy, T. V. Sexual health education for individuals with disabilities: A call to action. *American Journal of Sexuality Education*. 2018;13(1), 65-93.
- Tugli, A. K., Klu, E. K., & Morwe, K. Critical elements of the social model of disability: Implications for students with disabilities in a South African institution of higher education. *Journal of Social Sciences*. 2014;39(3), 331-336.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). Dünya nüfus günü, 2015. (20.08.2019 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017 adresinden ulaşılmıştır).
- van Schrojenstein Lantman-de Valk, H. M. J., Rook, F., & Maaskant, M. A. The use of contraception by women with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*. 2011;55(4), 434-440.
- Walsh-Gallagher, D., Sinclair, M., & Mc Conkey, R. The ambiguity of disabled women's experiences of pregnancy, childbirth and motherhood: a phenomenological understanding. *Midwifery*. 2012;28(2), 156-162.
- World Health Organisation (2011). *World report on disability 2011*. (12.08.2019 tarihinde http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report. adresinden ulaşılmıştır).
- World Health Organization. (2015). *WHO global disability action plan 2014-2021: Better health for all people with disability 2015*. (16.08.2019 tarihinde <https://www.who.int/disabilities/actionplan/en/> adresinden ulaşılmıştır).